

**BOLALAR BOG`CHASIDA VA BOSHLANG`ICH SINFLARDA
MATEMATIKA FANI O`RGATILISHI ORASIDAGI UZVIYLIK.
MATEMATIKA YOZUV DAFTARI BILAN ISHLASH.**

Duskobilova Gulibadom Usanovna

Samarqand viloyati payariq tumani 5-umumiy o`rta

ta'lim maktabining boshlang`ich sinf o`qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola bolalar bog'chasida va boshlang'ich sinflarda matematika fani o`rgatilishi orasidagi uzviylikni tashkil etish haqida. Tadqiqot mavjud adabiyotlarni o'rganadi, o'qitishning turli usullarini tahlil qiladi, amaliy qo'llanmalar natijalarini taqdim etadi va matematik ta'limni takomillashtirish oqibatlarini muhokama qiladi. Maqola o'qituvchilar uchun bola ta'limining dastlabki bosqichlarida matematik o'rganishda uzviylikni ta'minlash bo'yicha qimmatli takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: uzviylik, matematika ta'limi, bolalar bog'chasi, boshlang'ich sinflar, o'qitish metodikasi, pedagogika, erta bolalik ta'limi.

Kuchli matematik qobiliyat uchun poydevor ta'limning dastlabki yillarida qo'yilib, bolalar bog'chasi va boshlang'ich sinflar o'rtasidagi uzviylikni hal qiluvchi omilga aylantiradi. Ushbu maqola ushbu shakllanish yillarida matematikani o'qitish bilan bog'liq mavjud amaliyotlar, metodikalar va natijalarni o'rganishga qaratilgan. Sifatli talimni o'rnatish nafaqat akademik muvaffaqiyat uchun, balki matematikada ijobiy munosabatni rivojlantirish uchun ham muhimdir. Bolalarda elementar matematik tasavvurlarini rivojlantirish vazifalari va bolalar bog'chasida arifmetika asoslarini tarkib toptirish, miqdor, makon va zamonga oid tasavvurlarini rivojlantirish o'qitishning asosiy shartidir. Har bir mashg'ulotda tarbiyachi mavzu mazmunining asosiy masalalari va uni darsda ishlash metodikasini ochib beradi. Bunda shuni nazarda tutish kerakki, berilayotgan tavsiyalar odatda bolalarga berilishi kerak bo'lgan topshiriqlar, mashqlar, savollarning tipik namunalari. Bunday mashqlar sonini o'qituvchi sinf bilan

ishlashning aniq shart-sharoitlarini hisobga olib, mustaqil ravishda aniqlashi kerak. Uzviylik masalasini hal qilish uchun bolalar bog'chasida ham, boshlang'ich sinflarda ham o'qitishning turli usullari joriy etildi. Ushbu usullarga integratsiyalashgan tematik yondashuvlar, amaliy mashg'ulotlar, hamkorlikda o'qitish va muammolarni hal qilishning haqiqiy strategiyalarini kiritish kiradi. Tayyorlov guruhlarida matematikani o'rgatish metodikasi bolalar bog'chasining tayyorlov guruhi bir haftada ikkita, bir yilda 72-74 mashg'ulot o'tkazish rejalashtiriladi. Mashg'ulotlar sentabrda may oyining oxirigacha har biri 25-30 minutdan o'tkaziladi. Mashg'ulotlarda didaktik o'yinlar, ko'rgazmali materiallardan keng foydalaniladi. Bolalar mashg'ulotlarga qiziqib qatnashishlari uchun tarbiyachi quyidagi talablarga rioya qilishi lozim:

1. Dastur materiallarini yaxshi o'zlashtirib olishi.
2. Puxta material (namoyish qiluvchi va tarqatma) tayyorlash.
3. Bolalar faoliyatini o'zgartirib turishga va ularning qiziqishlariga e'tibor qilish.
4. Mashg'ulot o'rtasida harakatli o'yinlar o'tkazishni rejalashtirish.
5. Mashg'ulot davomida bolalarning mustaqil xulosa chiqarishlariga erishish.
6. Bolalarning xilma-xil javoblarini rag'batlantirish.

Dastur materialini mashg'ulotlarga taqsimlashda bolalarning bilim va ko'nikmalariga, ularning tayyorgarligiga e'tibor berish lozim. Maxsus atamalarni to'g'ri qo'llay bilish katta ahamiyatga ega. Masalan, son va raqam tushunchalarini aralashtirib yubormaslik kerak. «Qaysi son katta, qaysinisi kichik» deb so'raladi (qaysi raqam .katta deyish mumkin emas). Mashg'ulotda hamma bolalarning faol ishtirok etishlariga erishish maqsadida har bir bolaning oldida tarqatma materiallar bilan bir qatorda ko'rgazmalar bo'lishi tavsiya etiladi. 0 dan 9 gacha raqamlar bilan tanishtirish Raqam - sonning shartli belgisidir. Bolalarga sonni tushuntirishda raqam qo'shimcha, yordamchi bosqichdir.

Bolalarni raqamlarni yozishga o'rgatilmaydi, faqat bosma ko'rinishi bilan tanishtiriladi. Bolalar har bir raqam qaysi sonning belgisi ekanligini ajrata bilishlari lozim.

Hammasi bo'lib 10 ta raqam bor:

0. 1 .2 .3.4.5.6.7.8.9. 10 raqami yo'q. 10 soni ikkita raqam: 1 va 0 bilan belgilanadi. Bitta mashg'ulotda bitta yoki ikkita raqam bilan tanishtirish mumkin. Masalan “ 1” raqami bilan tanishtirishda tarbiyachi sanoq kartochkasiga bitta o'yinchoq qo'yadi, ularning oldiga 1 ta doirali kartochkani qo'yadi. 2 ta bolani chaqirib, biriga bir marta sakrash, ikkinchisiga bir marta stolga taqqillatishni taklif etadi. Bolalar sanab, hammasi bittadan degan xulosa qiladilar. Keyin “ 1” raqamini ko'rsatib bu sonni ko'rsatuvchi shartli belgidir, har bir son o'z belgisiga egadir deb tushuntiradi. Bolalar bog'chasi bilan boshlang'ich sinf orasida uzviylik shundan iboratki bular bir-birini to'ldirib boradi. Bolalar ustma-ust, tagma-tag terib qo'yish, sanash orqali to'plamlar ning teng, notengligini aniqlaydilar. Tenglik-notenglik munosabatlarini aniqlashda ishora belgilari simvollaridan foydalaniladi. Qaysi qatorda ko'proq, qaysi qatorda kamroq? 5 soni 6 dan kamroq $5 < 6$, tengsizlikdan tenglik hosil qilish uchun nima qilish kerak, deb so'raladi.

1 ta qo'shib tenglik hosil qilinadi va birni ayirib barobar yozish yo'li tushuniladi. $6=6...$ 5-11 sinflarda o'qitiladigan matematikaning eng asosiy va o'quvchilar yoshiga mos bo'lgan elementar tushunchalari beriladi. Yuqori sinflarda shu tushunchalar kengaytirilgan, chuqurlashtirilgan va boyitilgan holda o'qitiladi. Demak, boshlang'ich sinf matematikasining mazmuni yuqori sinf matematikasining mazmunini ham belgilab beradi. Boshlang'ich matematika tuzilishi o'ziga xos xususiyatlarga ega:

1. Arifmetik material kursning asosiy mazmunini tashkil qiladi. U natural sonlar arifmetikasi, asosiy miqdorlar, algebra va geometriya element material bilan qo'shib o'qitiladi.

2. Boshlang'ich sinf materiali konsentrik tuzilgan. Masalan, oldin I-o'nlikni raqamlash o'qitilsa, keyin 100 ichida raqamlash va arifmetik amallar bajarish o'qitiladi. Undan keyin 1000 ichida arifmetik amallar bajarish, keyin ko'p xonali sonlar ichida. Bularni o'qitish bilan birga raqamlash, miqdorlar, kasrlar, algebraik va geometrik materiallar qo'shib o'qitiladi.

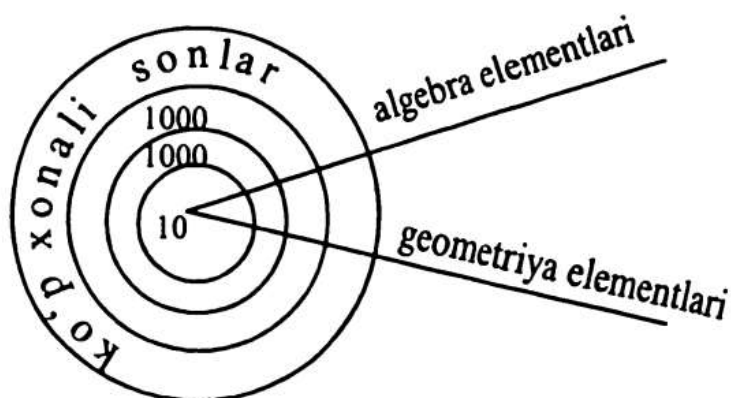
3. Nazariya va amaliyot masalalari o'zaro bog'langan xarakterga ega.

4. Matematik tushuncha, xossa, qonuniy bog'lanishlarni ochish kursda o'zaro bog'langan.

5. Har bir tushuncha rivojlantirilgan holda tushuntiriladi. Masalan, arifmetik amallarni o'qitishdan oldin uning aniq mohiyati ochiladi, keyin amalning xossalari, keyin komponentlar orasidagi bog'lanish, keyin amal natijasi, oxirida amallar orasidagi bog'lanish beriladi.

6. Asosiy tushunchalar va natijaviy tushunchalar o'zaro bog'lanishda berilgan.

Masalan, qo'shish asosida ko'paytirish keltirib chiqarilgan. Boshlang'ich matematika kursi o'z tuzilishi bo'yicha o'z ichiga olgan, arifmetik, algebrik va geometrik materialdan iborat qismlarni boshlang'ich matematika kursida konsentrik joylashuvi saqlanadi.

Ammo, amaldagi dasturda konsentrlar soni kamaytirilgan: o'nlik, yuzlik, minglik, ko'p xonali sonlar. Shuni ham aytish kerak, material shunday guruhlashganki, unda o'zaro bog'langan tushunchalar, amallar, masalalarni qarash vaqt jihatdan yaqinlashtirilgan. Arifmetik amallarning xossalari va mos hisoblash usullarini o'rganish bilan bir vaqtda arifmetik amallar natijalari bilan komponentlari orasidagi bog'lanishlar ochib beriladi. (Masalan, agar yig'indidan qo'shiluvchilardan biri ayrilsa, ikkinchi qo'shiluvchi hosil bo'ladi.) Komponentlaridan birining o'zgarishi bilan arifmetik amallar natijalarining o'zgarishi kuzatiladi. Algebra elementlarini kiritish, chuqur, tushunilgan va umumlashgan o'zlashtirish maqsadlariga javob beradi: tenglik, tengsizlik, tenglama, o'zgaruvchi tushunchalari konkret asosda ochib beriladi. 1- sinfdan boshlab sonli tengliklar va tengsizliklar ($4=4$, $6=1+5$, $2<3$, $6+1>5$, $8-3<8-2$ va hokazo) qaraladi.

Ularni o'rganish arifmetik materialni o'rganish bilan bog'lanadi va uni chuqurroq ochib berishga yordam beradi.

2- sinfdan boshlab $(x+6)-3= 2$ va h.k ko'rinishdagi tenglamalar qaraladi.

Tenglamalarni yechish, oldin tanlash metodi bilan, so'ngra amallarning natijalari bilan komponentlari orasidagi bog'lanishlarni bilgalik asosida bajariladi.

O'zgaruvchi bilan amaliy tekshirish o'quvchilarning funksional tasavvurlarini egallashlariga imkon beradi. Munozara matematik tushunchalarni bosqichma-bosqich integratsiyalash, bolalar bog'chasidan boshlang'ich sinflarga uzviylik o'tishni ta'minlash muhimligiga qaratilgan. Bolalar bog'chasi va boshlang'ich o'qituvchilar o'rtasidagi hamkorlikdagi sa'y-harakatlar, o'quv dasturlarini moslashtirish bilan birga, bu uzviylikni ta'minlashda muhim tarkibiy qismlardir. Bundan tashqari, matematikani o'rganishning hissiy va psixologik jihatlarini e'tibordan chetda qoldirmaslik kerak, chunki ular talabaning fanga qiziqishi va muvaffaqiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xulosalar: Xulosa qilib aytganda, ushbu maqola matematikani bolalar bog'chasidan boshlang'ich sinfgacha o'qitishda uzviylikni o'rnatishning muhim rolini ta'kidlaydi. Adabiyotlarni tahlil qilish, qo'llanilgan usullar va olingan natijalar o'quv dasturlarini loyihalash va o'qitish metodologiyalariga yaxshi muvofiqlashtirilgan yondashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi. Uzluksiz o'tishlar matematik ko'nikmalarni yaxshilashga, ishonchni oshirishga va mavzuga ijobiy munosabatda bo'lishga olib kelishi mumkin. Matematik ta'limning uzviyligini oshirish uchun o'qituvchilar birgalikda rejalashtirish va kasbiy rivojlanish faoliyati bilan shug'ullanishga da'vat etiladi. O'quv dasturlari dizaynerlari rivojlanish bosqichlariga mos keladigan yaxlit va progressiv asos yaratishga e'tibor qaratishlari kerak. Bundan tashqari, doimiy tadqiqotlar va o'qitish usullarini baholash dastlabki yillarda matematik ta'lim amaliyotini doimiy ravishda takomillashtirishga yordam beradi. Ushbu takliflarni qabul qilish orqali o'qituvchilar va siyosatchilar bolalar bog'chasi va boshlang'ich sinflar o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish uchun birgalikda ishlashlari mumkin, bu esa o'quvchilarning matematik sayohati uchun mustahkam poydevor va mavzuni umrbod qadrlashini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jumayev Mamanazar Ergashevich, Tadjiyeva Zumrad G'iyosovna. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. Toshkent-"Fan va texnologiya"-2005.
2. Ahmedov M., Ibragimov P., Abdurahmonova N., Jumayev M.E. Birinchi sinf matematika darsligida metodik qo'llanma. T.: "Uzinkomsentr", 2003.
3. Bikboyeva N.U va boshqalar. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi (Pedagogika bilim yurti talabalari uchun o'quv qo'llanma). T.: "O'qituvchi", 1996.
4. Jumayev M.E. Matematika o'qitish metodikasidan praktikum. T.: "O'qituvchi, 2004.
5. Jumayev E.E . Bolalarda matematik tushunchalarni shakllantirish nazariyasi. T.: "Ilm-Ziyo", 2005. "Oriental Art and Culture" Scientific-Methodical Journal / ISSN 2181-063X Volume 3 Issue 3 / September 2022